

Broedende Torenvalken *Falco tinnunculus* aan de zeedijk in de provincie Groningen in 2020

Johan Bos & Arjan Dekker

Aan de zeedijk langs de kust van de provincie Groningen is een groot aantal nestkasten voor Torenvalken geplaatst door de waterschappen. Een uitgelezen kans om met relatief weinig inspanning veel te weten te komen over de bezettingsgraad van kasten en het broedsucces van Torenvalken. Met toestemming van het waterschap Hunze en Aa's hebben we voor een deel van de zeedijk de kasten tijdens het broedseizoen van 2020 gecontroleerd. In dit verslag worden de belangrijkste resultaten van dit onderzoek gepresenteerd.

Gebied

De kustlijn waar we nestkasten hebben gecontroleerd strekt zich uit van Delfzijl tot aan de Duitse grens bij Nieuwe Statenzijl over een lengte van 26 kilometer. Hier hangen in totaal veertig nestkasten, die allemaal op palen op een hoogte van ongeveer vijf meter zijn bevestigd. De gemiddelde afstand tussen twee kasten bedraagt dus c. 650 meter. De meeste kasten verkeren in goede staat; een vrij groot aantal is recentelijk door het Waterschap vervangen. De kasten zijn van het standaard type torenvalkenkast (Foto 1), en niet van de tegenwoordig populaire anti-nijlgans-latjes voorzien. Bij veel nieuw geplaatste kasten constateerden we dat geen nestmateriaal was aangebracht (valken bouwen zelf geen nest). Het oostelijke gedeelte van de zeedijk wordt gevormd door erg open cultuurland (Foto 1) aan de zuidkant, met de Dollard aan de noordzijde. Het westelijke gedeelte is rijker aan industriële architectuur aan de zuidzijde van de dijk, met de Eems aan de noordkant.

Methode

In totaal werden vijf controles uitgevoerd die elk ongeveer drie uur in beslag namen: op 7 mei, 24 mei, 31 mei, 12 juni en 1 juli. Gezien de lange afstand van het traject werd gebruik van een auto gemaakt (op 7 mei werd ons vervoermiddel door een kudde nieuwsgierige schapen overgenomen). Aan een telescoopstok werd een mobiele telefoon bevestigd en de inhoud van de kast op video vastgelegd (Foto 2). Zo werd de legselgrootte en het aantal en de globale leeftijd van de jongen geschat. Bij een leeftijd van twee tot drie weken werden de jongen met behulp van een ladder uit de nestkast gehaald en op de grond geringd, gemeten (vleugellengte en gewicht), en gesekst (alleen mogelijk bij de al wat oudere jongen). Het legbegin werd teruggerekend aan de hand van de vleugellengte van het oudste jong (Bijlsma 2006). Er werd niet gepoogd om te verifiëren of de in de kasten aangetroffen jongen daadwerkelijk zijn uitgevlogen, omdat dit in de praktijk erg lastig is met een hoge dichtheid van kasten en een grote hoeveelheid rondvliegende valken (Foto 3).

Foto 1. Controle van een torenvalkenkast aan de zeedijk op 31 mei 2020 (Foto: Johan Bos).
Checking a Kestrel nest box along the dyke of Groningen, 31 May 2020.

Resultaten

Bijna de helft van alle kasten was bezet: zeventien kasten door een Torenvalk (dus een bezettingsgraad van 0.43), en eentje door een Nijlgans (zes eieren op 7 mei, later werden vier kuikens met de ouders in de buurt van de kast gezien). De bezettingsgraad was duidelijk hoger aan de oostkant van de kustlijn (tussen Fiemel en Nieuwe Statenzijl), waar 16 van 25 kasten door Torenvalken als nestplaats gebruikt werden,

resultierend in een fenomenale bezettingsgraad van 0.64. De legselgrootte varieerde van twee tot zeven eieren, met maar liefst vier keer een zeven-legsel: 1x 2 (waarschijnlijk een onvolledig legsel), 2x 3, 2x 5, 8x 6 en 4x 7 eieren. Dit resulterende in een mooi gemiddelde van 5,5 per broedpaar. Op één na waren alle broedparen succesvol, maar er was wel een beduidende terugval in het aantal jongen met een gemiddelde van 4,4 per broedpaar (bij twee kasten konden we zeven jongen ringen). Het vroegste legbegin werd teruggerekend tot 22 maart, terwijl de laatste valken 55 dagen later met de eileg begonnen op 16 mei, uitkomend op een gemiddelde van 12 april. In totaal werden er 75 jongen geringd; één keer wisten we ook een adult vrouwtje in de kast te vangen; deze werd ook van een ring voorzien.

Foto 2. Een kijkje in een kast met vijf jongen en twee eieren, Nieuwe Statenzijl, 7 mei 2020 (Foto: Arjan Dekker); in deze kast werden zeven jongen grootgebracht. *Five hatchlings and two eggs of Kestrel in nest box near Nieuwe Statenzijl, 7 May 2020.*

Discussie

Omdat dit het eerste jaar was waarin systematisch naar broedsucces is gekeken, weten we niet of 2020 uitzonderlijk goed voor de Torenvalk is geweest. De cijfers wijzen er wel op. Het percentage van 24% 7-legsels (van 17 nesten) ligt een stuk hoger dan bij andere onderzoeken werd vastgesteld: 3% (72 nesten) in Sleeswijk-Holstein (Looft & Busche 1991), 7% (122 nesten) in Drenthe (Bijlsma 1993), en 5% (437 nesten) in 2018 in Nederland (Bijlsma 2019). Het is dus bijzonder interessant om dit onderzoek voort te zetten.

Foto 3. Jonge Torenvalken op het punt om de nestkast te verlaten. Nieuwe Statenzijl, 12 juni 2020 (Foto: Johan Bos). *Kestrel chicks near fledging, Nieuwe Statenzijl, 12 June 2020.*

Door de grote variatie in legbegin waren minstens vijf bezoeken nodig om bij alle kasten de jongen te kunnen meten en ringen. Extra bezoeken zijn in de toekomst gewenst om ook paren die niet tot broeden overgaan te registreren. Deze moeten dan al eerder – in maart of april – plaatsvinden. Ook is het aanbrengen van nestmateriaal in kasten waar dit ontbrak raadzaam. We hadden het idee dat het aantal bezette kasten nog een stuk hoger geweest had kunnen zijn als er zaagsel/houtsnippen/turf of iets dergelijks op de bodem had gelegen, en ook dat het aantal niet-uitgekomen eieren wat lager zou zijn uitgevallen.

De volgende twee gevallen uit de praktijk illustreren dit goed. Geval (1): op 7 mei troffen we bij een nieuwe nestkast een paartje alarmerende Torenvalken aan. De kast bleek leeg en helemaal schoon te zijn. Het leek wel of de valken er bewust voor gekozen hadden om nog niet met de eileg aan te vangen. We besloten een kussentje van grashalmen aan te brengen in de kast. Bij de volgende controle op 24 mei zat het vrouwtje te broeden op vijf eieren. Op 1 juli konden hier vijf jongen worden geringd. Geval (2): op 7 mei zagen we in een nieuwe kast een legsel van vijf eieren op de kale bodem liggen. De eieren lagen op onnatuurlijke wijze van elkaar, in plaats van tegen elkaar. Op 31 mei was het legsel zelfs uitgebreid tot zeven verspreid liggende eieren. Op 12 juni zouden er jongen geweest moeten zijn, maar er waren nu vijf eieren te zien (mogelijk een nieuw legsel). Op 1 juli, ten slotte, troffen we een gezond kuiken van twee weken oud en twee niet-uitgekomen eieren aan. Een uitzonderlijk geval dus, waarvan we ondanks de vele controles toch niet precies weten wat er is gebeurd. Wel

gaat een sterk vermoeden uit dat de kale bodem van de kast een rol van betekenis heeft gespeeld in dit veelbelovende maar belabberd scorende broedpaar.

Dank

Onze dank gaat uit naar het Waterschap Hunze en Aa's voor het verlenen van toestemming voor het uitvoeren van dit onderzoek. Verder willen we Hans Dijkhuis en Be Feikens voor assistentie tijdens het veldwerk bedanken.

Summary

Bos J. & Dekker A. 2021. Breeding Kestrels *Falco tinnunculus* along the dyke of Groningen in 2020. De Takkeling 29: 146-150.

Along the dyke of the province of Groningen, covering a length of 26 km between Delfzijl and Nieuwe Statenzijl, 40 Kestrel nest boxes had been erected in the past with some 650 m in between boxes. 17 out of 40 nest boxes were occupied by Kestrels, another nest box by an Egyptian Goose *Alopochen aegyptiaca* (6 eggs, parents seen near box with 4 goslings). Start of laying varied between 22 March and 16 May (mean 12 April), clutch size was 1x 2 (possibly incomplete), 2x 3, 2x 5, 8x 6 and 4x 7 eggs (mean 5.5). 16 out of 17 pairs were successful, raising on average 4.4 chicks per pair.

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1993. Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels. Schuyt & Co., Haarlem.
- Bijlsma R.G. 2006. Handleiding veldonderzoek roofvogels. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Bijlsma R.G. 2019. Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2018. De Takkeling 27: 5-45.
- Loof V. & Busche G. 1991. Vogelwelt Schleswig-Holsteins, Band 2: Greifvögel. Wachholtz Verlag, Neumünster.

Adres: De Savornin Lohmanlaan 55, 9722 HD Groningen, ioan.bos@gmail.com